

Taras Shevchenko - such "interpretation" must form the base of philological analysis. The author emphasizes on the relevant for modern Ukrainian society universal values and meanings, that are artistically presented in Taras Shevchenko's texts, - freedom, friendship, brotherhood and others.

Keywords: proper name Taras Shevchenko, Ukrainian mass-media, informative function of mass-media, language picture of the world of society, sense and text in a linguistic analysis.

Шевченко Л.И. Смыслы Тараса Шевченко и масс-медиа : предюбилейная ситуация

В статье проанализирована культурно-языковая ситуация в украинских медиа, сложившаяся накануне юбилея Тараса Шевченко. определены типы и формы информационных ссылок на Кобзаря, их влияние на массовое сознание социума, названы информационные источники, в которых по-разному представлено оным Тарас Шевченко и соотносимые с ним номинации, а также тексты и идеи украинского Поэта.

Ключевые слова: оним Тарас Шевченко, украинские масс-медиа, информационная функция масс-медиа, языковая картина мира социума, смысл и текст в лингвистическом анализе.

УДК 811.161.2: 81'27

Ажнюк Л.В., к. філол. н., докт.

КОНФЛІКТНИЙ МЕДІЙНИЙ ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Медійні тексти, на відміну від текстів художньої літератури, представляють інституціоналізований тип дискурсу, який регулюється низкою спеціальних законів, а також положеннями загального законодавства, яке забороняє поширення неправдивих відомостей, які завдають шкоди честі, гідності й діловій репутації

особи, а також мовленнєвий екстремізм (заклики до насильницьких дій, розпалювання міжетнічної, міжконфесійної ворожнечі). Лінгвістична експертиза у справах про дифамацію пов'язана з пошуком відповідей на такі основні питання: 1) наявність або відсутність негативної інформації про фізичну або юридичну особу, 2) особливості лінгвального вираження негативної інформації: твердження чи оцінне судження, 3) ступінь соціальної прийнятності або неприйнятності суб'єктивної оцінки: діагностика непристойного або принизливого характеру аналізованого текстового матеріалу. Аргументоване розмежування тверджень і оцінних суджень, що можуть бути і експліцитними, і імпліцитними, є одним з ключових складників лінгвістичної експертизи конфліктного медійного тексту.

Ключові слова: медійний текст, лінгвістична експертиза, дифамація, твердження, оцінне судження.

У цій статті мова ЗМІ розглядається в юридичному ракурсі, при цьому лінгвістичні акценти переносяться з мовних норм стилістичних і правописних на мовні норми, які регулюються правом.

Медійний дискурс, на відміну від, скажімо художнього мовлення, є дискурсом інституціалізованим. Ця особливість медійного дискурсу пов'язана з тим, що він регулюється численними профільними законами. Серед цих законів, зокрема, Закони України "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні"; "Про телебачення й радіомовлення"; "Про інформацію"; "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів" та ін. На діяльність ЗМІ поширюється також дія загального законодавства, яке забороняє дифамацію (поширення неправдивих відомостей, які завдають шкоди честі, гідності й діловій репутації особи) та мовленнєвий екстремізм (заклики до насильницьких дій, розпалювання міжетнічної, міжконфесійної ворожнечі).

Регулювання діяльності ЗМІ численними спеціальними законами означає, серед іншого, що і зміст оприлюднюваних текстів, і їх мовне оформлення значною мірою обумовлюються вимогами цих законів.

Відступ від правописних нормативних приписів у текстах ЗМІ сьогодні зазвичай не тягне за собою серйозних санкцій ні для самих журналістів, ні для їх видань. Але відступ від нормативних приписів спеціальних законів, які регулюють діяльність ЗМІ, загрожує для журналістів і видавців серйозними юридичними наслідками: від штрафних санкцій і позбавлення ліцензій до кримінальної відповідальності.

Правопорушення, які скоюються в усних або писемних публічних текстах, називаються мовленнєвими правопорушеннями. Їх вивчають юридична лінгвістика й лінгвістична експертологія. Серед найважливіших прикладних завдань цих напрямків є розробка теоретичних і методологічних засад судової лінгвістичної експертизи.

Правовий конфлікт, пов'язаний з публікацією ЗМІ найчастіше виникає у разі поширення в тексті такої недостовірної інформації про особу, яка принижує її честь і гідність та завдає шкоди її діловій репутації. Право особи на захист честі, гідності й ділової репутації в Україні гарантується й охороняється державою¹.

Для використання в контексті лінгвістичної експертизи використовується поняття дифамація, яке має значення "поширення відомостей, що ганьблять честь і гідність громадянина, псують репутацію установи, організації тощо". При цьому виноситься "за дужки" важливий для правників компонент "недостовірності поширюваної інформації", оскільки питання її достовірності / недостовірності не входить до сфери компетенції лінгвістичної експертизи. На сьогодні в Україні відповідальність за дифамацію є лише цивільною: зазвичай, це зобов'язання подати спростування негативних відомостей і

¹ У цій статті не розглядаємо правові конфлікти, пов'язані з потраплянням медійних текстів у сферу дії ряду інших законів. Зокрема Кримінальний кодекс України встановлює кримінальну відповідальність за приниження національної честі та гідності або образу релігійних почуттів (ст. 161), за розпалювання міжнаціональної та міжконфесійної ворожнечі (ст. 110), про заклики до насильницьких дій (ст. 109) та ін.

компенсувати заподіяну моральну шкоду в її грошовому "еквіваленті".

Раніше в Україні існувала також і кримінальна відповідальність за мовні правопорушення, які визначалися термінами "наклеп" – навмисне поширення про особу недостовірної інформації з метою принизити її честь і гідність і "образа" = рос. "оскорбление" – навмисне приниження честі та гідності особи, виражене в брутальній, непристойній формі. Але в 2001 році відповідальність за наклеп і за образу з Кримінального кодексу України було вилучено. У сусідній Росії кримінальна відповідальність за вказані мовні правопорушення існує.

Стаття 3 Конституції України визнає честь і гідність людини найвищою соціальною цінністю. Право на повагу до честі й гідності особи, а також право на недоторканість ділової репутації закріплені в статті 28 Конституції України та в статтях 297 і 299 Цивільного кодексу України. Ці права відповідно до ч. 1 ст. 201 ЦК належать до особистих немайнових благ людини. Згідно зі ст. 55 Конституції права і свободи людини і громадянина захищаються судом. В Україні особа може відстоювати своє право на захист її честі, гідності в рамках цивільного судочинства. Якщо поняття честі та гідності вживаються лише щодо фізичних осіб, то ділова репутація, яка також є об'єктом правового захисту, належить до цивільних прав як фізичних, так і юридичних осіб. Ділова репутація являє собою позитивне відображення в суспільній свідомості професійних якостей особи або установи, підприємства, організації; таким чином вона пов'язується з певним часом і визначеним предметом діяльності і являє собою певного роду "нематеріальний актив".

Нормативно-правові приписи, недотримання яких породжує найбільшу кількість мовленнєвих правопорушень, пов'язаних із дифамацією, стосуються способів представлення в тексті інформації про особу. У таких конфліктах "склад злочину" – його суб'єктивні і об'єктивні елементи – встановлюються шляхом лінгвістичного аналізу використаних у тексті мовних засобів. Правове розв'язання конфліктів, пов'язаних з

дифамацією, є діалектичним процесом, який вимагає пошуку балансу між гарантованими Конституцією правом особи на захист честі, гідності й ділової репутації та правом людини вільно висловлювати свої думки, яке під метафоричною назвою "свобода слова" розглядається серед найважливіших громадянських свобод, і яке закріплене в ряді міжнародних і українських правових документів. Серед них, зокрема, Загальна декларація прав людини, 1948 р., ст. 19², Конвенція про захист прав людини і основних свобод, 1950 р., ст. 10 "Свобода вираження поглядів"³ та Конституція України, 1996 р., ст. 34⁴.

² Ст. 19: Кожна людина має право на свободу переконань і вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

³ Ст. 10. "Свобода вираження поглядів"

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

⁴ Ст. 34: Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Завданням лінгвістичної експертизи при аналізі текстів ЗМІ щодо наявності / відсутності в них складу мовленнєвих правопорушень є виявити такі мовні ознаки текстових деліктів, які корелюють з юридичними ознаками правопорушень, зафіксованими в законах. Такий аналіз потребує від експерта вузькопрофільної і дуже специфічної кваліфікації. При аналізі спірних фрагментів текстів ЗМІ, які розглядаються в цьому контексті, зазвичай актуалізується і виходить на поверхню суперечність між формалістичним підходом до інтерпретації тексту, який обмежується поверхневою, експліцитно представленою частиною його змісту, та прагматичним підходом, який реконструює глибинні, імпліковані прошарки змісту тексту і потребує опори на спеціальні знання. Власне кажучи, мовленнєві правопорушення, які лежать на поверхні, не потребують для їх діагностування спеціальних лінгвістичних знань. Якщо в тексті, приміром, на адресу особи вжито лексичні одиниці, зафіксовані в словниках зі стилістичними ремарками "брутальне", "лайливе", "непристойне" тощо, для виявлення "складу злочину" мовленнєвого правопорушення лінгвістична експертиза не потрібна. Потреба в спеціальних знаннях виникає тоді, коли об'єктом аналізу стає прагматичне значення висловлень, яке не виводиться з формальної суми значень експлікованих у тексті мовних одиниць.

У справах про дифамацію завданням лінгвістичної експертизи є дати відповіді на більш-менш окреслене коло питань. У цій статті зупинимось на трьох питаннях, які для лінгвістичних експертиз у справах про захист честі, гідності й ділової репутації є традиційними.

1. Чи наявні в аналізованому тексті відомості, які негативно характеризують особу (коло осіб, установу, організацію)? Важливим елементом відповіді на це питання є лінгвістична атрибуція негативних відомостей конкретній особі, яка може бути не названою на ім'я, але її встановлення відбувається з контексту або з т. зв. "фонових знань", носієм яких є адресат. У текстах ЗМІ часто використовується неповна або описова номінація персонажів з використанням метафор, натяків і широкого спектру

маніпулятивних прийомів ("перша леді"; "перша леді української політики", "заступник кийвських бабусь", "комсомольці-бізнесмени", "сім'я" тощо). Це може робитися свідомо, для уникнення в майбутньому потенційного судового переслідування, а може зумовлюватися стильістичною настановою щодо використання альтернативних дескрипцій для уникнення текстових повторів. Завданням лінгвістичної експертизи є дати аргументований висновок про можливість / неможливість встановлення з тексту (а інколи – з кількох тематично пов'язаних текстів) референта альтернативної номінації.

Питання референції негативних відомостей конкретній особі буває пов'язане із виявленням актантів, прихованих за т. зв. номіналізвціями - віддієслівними іменниками, що виникають як скорочена назва певної розгорнутої ситуації, яка обговорювалася раніше, або яка належить до так званих фонових знань, відомих усім учасникам комунікації, і тому не потребує більш детального опису [2, с. 130].

Трансформація певного розгорнутого опису в його редуковану номіналізацію дозволяє не згадувати в тексті деякі важливі аспекти описуваної ситуації, зокрема, дозволяє уникнути називання її актантів і тому такі трансформації є одним з найпотужніших мовленнєвих засобів маніпулятивного впливу на свідомість [1, с. 218-219; 3, с. 100-143]. Наприклад, такі текстові номіналізації, як *бандитизм*, *рейдерство*, *корупція*, *придушення незалежних ЗМІ*, *розтрата бюджетних коштів* тощо, часто підрозумівають певних актантів, які займаються зазначеною діяльністю. Референція негативних відомостей конкретній особі в багатьох випадках передбачає виявлення актантів ситуації, які приховано за номіналізацією. Ця імпліцитна, прихована частина змісту, як правило, реконструюється з контексту, оскільки це є необхідною умовою осмисленості тексту та його розуміння адресатом. Але іноді така реконструкція можлива лише з виходом за межі аналізованого тексту в контекст ширшої дискурсивної практики і з апеляцією до фонових знань.

Негативні відомості можуть міститися не в поверхневій структурі тексту, а бути представленими в пресупозитивній частині змісту, подаватися у вигляді різного роду семантичних імплікацій та з застосуванням прийомів і засобів маніпулятивного впливу на свідомість. Одним із завдань лінгвістичної експертизи є аргументована реконструкція таких прихованих компонентів змісту тексту.

Згідно з сучасною лінгвістичною теорією зміст висловлення є багатоплановим, при цьому деякі прошарки змісту перебувають на поверхні і є експліцитними (такими, що безпосередньо представлені в тексті лексичними й граматичними засобами вираження), а деякі прошарки змісту імплікуються, приховуються в підтексті. Імплікація може бути багаторівневою; дослідники припускають, що імпліцитний компонент семантики висловлення істотно більший, ніж експліцитний [2, с. 43]. "Багатоплановість" тексту, цілеспрямоване використання глибинних рівнів мови для впливу на свідомість далеко не завжди слугує гуманним суспільно корисним цілям [9, с. 81]. Глибинні прошарки змісту тексту можуть містити імпліцитні відомості, контекстуальна реконструкція яких у сприйнятті адресата є обов'язковою умовою осмисленого сприйняття тексту.

На імпліцитні, приховані прошарки плану змісту нерідко припадає саме та частина змісту висловлення, яка є для лінгвістичної експертизи більш важливою. Подання тверджень у вигляді семантичних імплікацій дає змогу переміщати їх з поверхневої структури висловлення в підтекст. Як свідчать дослідження з теорії комунікації, розподіл інформації між поверхневою і глибинною структурами висловлення впливає на ефективність її засвоєння: ефективність засвоєння читачем імплікацій, порівняно з відомостями, що містяться в поверхневій структурі висловлення, є вищою. Отже, інформація, яка частково перебуває в підтексті, і для отримання якої необхідно докласти певні мисленнєві зусилля, є більш впливовою. Г.Г. Почепцов зазначає, що успішний вплив завжди пов'язаний з перенесенням переконання начебто на саму людину, коли створюється видимість прийняття

самостійного рішення [8, с. 138]. Докладання зусиль для отримання знання суб'єктивно підвищує цінність такого знання для людини, а отже сприяє його "міцнішому вкоріненню" в свідомості [2, с. 175-176]. Тому переміщення важливішої інформації в підтекст – принцип так званої "приватизації знання" – широко використовується в прийомах мовленнєвого впливу на свідомість, пов'язаних з неявною, прихованою формою подачі інформації.

Втілення комунікативного принципу "приватизації знання" й подання найважливішої частини змісту через його імпліцитні прошарки може відбуватися шляхом застосування різних лінгвістичних механізмів. Одним з таких прийомів є прийом "нав'язування пресупозиції" [1, с. 218-219; 2, с. 191]. Пресупозицією в лінгвістичній семантиці називають прямо не вербалізований компонент змісту речення, який має бути істинним для того, щоб речення не сприймалося як аномальне, або компонент змісту, який автор тексту трактує як очевидний і наперед відомий читачеві [7, с. 396; 6, с. 23-30; 2, с. 48-51]. Пресупозиції є невід'ємною частиною плану змісту речення. Це впливає з самого визначення пресупозиції як умови осмисленості речення або як наперед відомої інформації. Тому в теорії і практиці лінгвістичної експертизи тексту пресупозиції кваліфікуються як приховані (імпліцитні) твердження [2, с. 51].

Наприклад, заголовок "Мер не крав з бюджету міста 100 тис гривень" нав'язує читачеві певну пресупозицію, відповідно до якої протилежне твердження "мер украв з бюджету міста 100 тис гривень" належить до відомих читачеві фонових знань.

2. У якій формі представлені негативні відомості про особу: у формі оцінного судження чи у формі фактологічного твердження?

У практиці лінгвістичних експертиз кваліфікація поданої в тексті інформації як фактологічної (твердження) або суб'єктивно-оцінної (суб'єктивна думка, припущення, оцінне судження) має важливе значення для з'ясування підстав юридизації конфліктного тексту, потрапляння або непотрапляння відповідних елементів аналізованого тексту в

площину правового регулювання, оскільки оцінки можуть вільно поширюватися в суспільстві, за умови, що вони висловлені коректно [5, с. 56-68]. Відповідно до закону України "Про інформацію" (ст. 30), оцінними судженнями є "висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири)". Оцінні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості. Інформація, яка являє собою суб'єктивну оцінку, не верифікується, і тому не може бути об'єктом правового регулювання. Практика лінгвістичних експертиз показує, що в конфліктних текстах оцінна й фактологічна інформація в багатьох випадках тісно переплітаються. Розмежування фактологічної й оцінної інформації у справах про захист честі, гідності й ділової репутації є одним з головних завдань експертного дослідження конфліктного тексту.

Фактологічна інформація в тексті найчастіше представлена у формі твердження – висловлення (думки, судження), в якому об'єкти, події, інші сутності та їх якості представляються як такі, що мають місце насправді. Твердження зазвичай передбачає можливість верифікації, тобто оцінку істинності наведених відомостей, а відтак передбачає відповідальність мовця за зміст твердження [2, с. 32]. На відміну від тверджень, суб'єктивні оцінки відображають суб'єктивну істину і тому не можуть бути верифікованими, а отже є "непідсудними". Дійсно, переконливо довести достовірність суджень, які подають якісну оцінку особи або явища, напр., *поезія чудова, людина нікчемна, політик безпринципний* неможливо.

При формалістичному підході до розмежування в тексті фактологічних тверджень і оцінних суджень нерідко основним аргументом постулюють наявність / відсутність у тексті відповідних лексичних показників – формальних маркерів суб'єктивної модальності – оцінних слів, конструкцій та інших показників, що виражають непевненість, сумніви автора щодо

вірогідності висловлюваного, на зразок: *на мою думку, вважаю, гадаю, видається, як на мене* тощо. Такий підхід, через його позірну очевидність і формалістичну визначеність, нерідко практикується в правозастосуванні. Однак з погляду прагмалінгвістики пропозитивний зміст двох висловлень: 1) *X заплатив за посаду ректора \$10 тис.* і 2) *я думаю, що X заплатив за посаду ректора \$10 тис.* принципово не відрізняється в тій його частині, яка передбачає можливість верифікації. Відмінність між цими висловленнями полягає лише в тому, що одне з них крім інформації, яку можна підтвердити або спростувати, містить також суб'єктивну оцінку наведеного факту.

Нерідко одиниці мовлення – як лексичні, так і одиниці вищих рівнів – можуть поєднувати в собі і оцінну, і фактологічну інформацію. Наприклад, у висловленні *ця людина – нероба, нездара, інтриган і хабарник* слова *нероба, нездара, інтриган* є носіями лише оцінної інформації, а от слово *хабарник* крім оцінного компонента містить також і фактологічну інформацію, яка може бути верифікована. Саме за цей компонент змісту автор може нести юридичну відповідальність. Інший приклад: висловлення *ця публікація - заказуха*, безперечно, містить негативну оцінку явища, але при тому містить також і твердження про факт проплаченої неправдивої публікації, який передбачає можливість верифікації. Аргументовано розрізняти оцінні судження й твердження про факти іноді допомагає ширший контекст, який актуалізує ті чи інші змістові компоненти. Так, у безпосередньому контексті висловлення *ця публікація – заказуха* містилося висловлення *ми попросили СБУ, щоб з'ясували, хто замовник*. Цей контекст знімає всі питання щодо кваліфікації слова *заказуха* як оцінного судження, яке не підлягає верифікації, чи як твердження про факт: СБУ не займається розслідуванням оцінок.

3. Чи є в тексті інформація про особу, виражена в брутальній, непристойній, принизливій формі?

Для лінгвістичної кваліфікації форми подання інформації як брутальної, непристойної і принизливої зазвичай недостатньо даних лексикографічних джерел із відповідними стилістичними

ремарками. "Кваліфіковані" майстри слова вміють віртуозно оминати у своїх текстах такі "слизькі" з юридичного погляду місця. Висловлення може не містити жодного брутального чи непристойного за словниковими мірками слова, й попри те бути вкрай брутальним і непристойним: *"До і без того непростих обов'язків претендентів на цю керівну посаду додається ще один: давати втіху давно вже немолодому тілу директриси цих газет"*. Лінгвістичне співвіднесення фрагментів тексту з юридичними концептами "брутальність", "непристойність", "принизливість" належить до компетенції лінгвопрагматики й відбувається з використанням методики лінгво-когнітивного моделювання мовленнєвої поведінки мовця і адресата повідомлення.

Юридичний процес є змагальним, перемагає той, хто зуміє краще аргументувати свою позицію. Завданням лінгвістичної експертизи є не донести лінгвістичну правду до лінгвістів: це є "мистецтво задля мистецтва", що є важливим, але чого не достатньо. Головним завданням лінгвістичної експертизи є викласти лінгвістичну правду юридичною мовою. Це завдання ставить експерта перед необхідністю т. зв. "внутрішньомовного перекладу" висновку лінгвістичної експертизи: перекладу з фахової мови лінгвістів фаховою мовою правників з використанням прийнятних для права лінгвістичних аргументів і прийомів когнітивного моделювання. Цей засадничий принцип є важливим для розуміння сутності юридичної лінгвістики і є необхідним складником аргументації в судовій лінгвістичній експертизі.

1. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику. – М., 2007. – 360 с.
2. Баранов А.Н. Лингвистическая экспертиза текста. Теоретические основания и практика. – М., 2009. – 592 с.
3. Баранов А.Н. Что нас убеждает? (Речевое воздействие и общественное сознание). – М., 1990. – 64 с.
4. Баранов А.Н., Паршин П.Б. Языковые механизмы вариативной интерпретации действительности как средство воздействия на сознание // Роль языка в средствах массовой коммуникации. – М., 1986. – С. 100–143.
5. Матвеева О.Н. Лингвистическая экспертиза: взгляд на конфликтный

текст сквозь призму закона // Юрислингвистика-6 : Инвективное и манипулятивное функционирование языка. – Барнаул, 2005. – С. 56-68. 6. Падучева Е.В. Презумпция и другие виды неэксплицитной информации в предложении // Научно-техническая информация. – 1981. – Сер. 2. № 11. – С. 23-30. 7. Падучева Е.В. Пресуппозиция // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – С. 396. 8. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации — М.: "Рефл-бук", К.: "Ваклер". – 2001. – 656 с. 9. Спивак Д.Л. Лингвистика измененных состояний сознания: проблема текста // Вопросы языкознания. – 1987. – № 2. – С. 77 – 84.

1. Baranov A.N. Vvedeniye v prikladnyuyu lingvistiku. – M., 2007. – 360 s. 2. Baranov A.N. Lingvisticheskaya ekspertiza teksta. – M., 2009. – 592 s. 3. Baranov A.N. Chto nas ubezhdayet? (Rechevoye vozdeystviye i obshchestvennoye soznaniye). – M., 1990. – 65 s. 4. Baranov A.N., Parshin P.B. Yazykovyye mekhanizmy variativnoy interpretatsii deystvitelnosti kak sredstvo vozdeystviya na soznaniye // Rol yazyka v sredstvakh massovoy kommunikatsii. – M., 1986. – S. 100-143. 5. Matveyeva O.N. Lingvisticheskaya ekspertiza: vzglyad na konfliktnyy tekst skvoz prizmu zakona // Yurlingvistika-6: Invektivnoye i manipulativnoye funktsionirivaniye yazyka. – Barnaul, 2005. – S. 56–68. 6. Paducheva E.V. Prezumpitsii I drugie vidy neeksplitsytnoy informatsii v predlozhenii // Nauchno-tekhnicheskaya informatsiya. – 1981. – Ser. 2. – No 11. – S. 23-30. 7. Paducheva E.V. Presuppozitsiya // Lingvisticheskiy entsyklopedicheskiy slovar. – M., 1990. S. 396. 8. Pocheptsov G.G. Teoriya kommunikatsii. – M., 2001. – 656 s. 9. Spivak D.L. Lingvistika izmenennykh sostoyainiy soznaniya: problema teksta // Voprosy yazykoznaneya. – 1987. – No 2. – S. 77-84.

Azhnyuk L.V. Contentious media text as an object of linguistic expert examination.

Mass-media texts, as distinct from the belles-lettres texts, represent an institutionalized type of discourse which is regulated by a variety of specialized legislative acts as well as by general legislation prohibiting, for instance, linguistic extremism (appeals to violence, unleashing interethnic and religious hostility etc.), circulation of the false information damaging personal dignity or business reputation etc. Linguistic expert examinations of the media texts containing assaults against personal dignity or

business reputation usually focus on the following major issues: 1) presence or absence of the negative information about a physical person or a legal entity, 2) linguistic form of the expressed negative information: whether it is a subjective evaluative statement or an assertive statement, 3) the degree of social acceptability / unacceptability of the expressed subjective opinion (diagnosis the obscene and humiliating character of the textual material under analysis). Well-argued linguistic separation of factual statements from the expressions of subjective opinion, that can be both explicit and implicit, is one of the key elements of expert examination of the conflict mass media text.

Reduced nominations and elliptical constructions various of types make it possible to avoid the direct reference to the assaulted person which is frequently used as a manipulative communication strategy aimed at escaping possible responsibility for the violation of law. The possibility of contextual reconstruction of the agents latently present in the deep semantic structure of such lexical units as бандитизм "gangsterism", корупція "corruption", розтрата бюджетних коштів "misappropriation of budget funds" etc, is an important element of the linguistic expert examination methodology.

Key words: media text, linguistic expert examination, defamation, assertive statement, evaluative statement.

Ажнюк Л.В. Конфликтный медийный текст как объект лингвистической экспертизы

Медийные тексты, в отличие от текстов художественной литературы, представляют институционализированный тип дискурса, регулируемый рядом специальных законов, а также положениями общего законодательства, запрещающего распространение неправдивых сведений, причиняющих вред чести, достоинству и деловой репутации лица, а также речевой экстремизм (призывы к насильственным действиям, разжигание межнациональной и межконфессиональной вражды). Лингвистическая экспертиза в делах о

диффамации связана с поиском ответа на такие главные вопросы: 1) наличие либо отсутствие негативной информации о физическом или юридическом лице, 2) особенности лингвального выражения негативной информации о физическом или юридическом лице: утверждение или оценочное суждение, 3) степень социальной приемлемости либо неприемлемости оценочного суждения: диагностика неприличного либо унижительного характера анализируемого текстового материала. Аргументированное разграничение утверждений и оценочных суждений, которые могут быть и эксплицитными, и имплицитными, является одной из ключевых составляющих лингвистической экспертизы конфликтного медийного текста.

Ключевые слова: медийный текст, лингвистическая экспертиза, диффамация, утверждение, оценочное суждение.

УДК 811.161.2: 81`27

Дергач Д.В., к. філол. н.

ДИФЕРЕНЦІЙНІ КРИТЕРІЇ КАТЕГОРІЇ ЖАНР У ЛІНГВІСТИЧНОМУ АНАЛІЗІ

У статті аналізуються ідеї щодо природи, архітектоніки й диференційних особливостей жанрів, сформульовані в лінгвістиці. Звертається увага на еволюцію дослідницької парадигми мовознавчої генології – традиційні, новітні, дискусійні та перспективні аспекти фахового розгляду категорії жанру.

Ключові слова: жанр, мовленнєвий жанр, міжжанрове утворення, жанровірі чинники, медіажанр.

Специфіка розгляду та з'ясування особливостей поняття *жанр*, його дефінітивного наповнення була й залишається дискусійною